

ברוך ברן, זקן העדה, זה שהוא גם גדול מכולם בתורה, פרש את מטפחת המשבצות שלו על גג אוהל אביו וגחן וכבש בה מתוך התיפחות את פניו, בעוד אשר האלמנה מינה, מינה מבית הכהנים, נדחקה ובאה עד מקום 'אחוזת-נחלתה', ארבע האמות שקנתה לה על יד קבר בעלה, ובאשר עמדה—שם צנחה וגם דבקה בעשבים אשר מתחת, כאלו לא היה לה עוד צריף קטן עם רפת בצדו בטבור העירה ועז חולבת בכר המרעה שמאחורי בית הכנסת.

אבל דוקא עתה סיים הרב ב'ובא לציון' רגיל ונגש הראשון לס' תימת הקבר.

אחרי המגנים עם כליהם ירדו הנאספים חבורות, חבורות אל הככר הקרובה למעברות הנהר, וכאן, על פרשת דרכים, לקול תרועות החצוצרה וצלילי הכנור, ראו הכל, בגשת הרב אל בעל העגלה הזקן, כדי לברכו בצאתו לדרכו.

—הולך הוא לטוהנובקה להביא בחורי ישיבה—הוברר לכולם, בראותם את האור אשר נח על פני הרב, בעוד אשר שולי בגדו מתנפנים נפנוף של שאר רוח באויר—ומחרישים עמדו רגע אחד תחתיהם, בהביטם אל העגלון ההולך ומתרחק, מעומד, בעגלתו בין שני שדות התבואה, אשר משני עברי הדרך.

Premise, POV
turkwa birm class
gender

היום הראשון

בזמן שאני נולדתי לאמי, רבנית העירה העניה ממעש, ילדה בעלת האחוזה, האשה התקיפה, את בנה הבכור שהיה גם בנה היחיד.
בן-הנגידים הזה היה לי אחר כך לא פעם לשטן על דרכי בחיים.
כבר בפגישתנו הראשונה, פעם בצהרי קיץ בשבת, כשאני, ילדה רפת-אונים, חתרתי בשארית כוחי אל יער הארנים אשר בקרבת האחוזה, שסה בי מאחורי הגדר את כלבי חצרם.
קול צעקתי היה, כנראה, מחריד מאד, כשהתנודדתי פה בין החומות הקודרות והאטומות ללא מוצא, כי גם מן השער הראשי, גם מן הגן הקרוב באו הנערים המשרתים והשתיקו את הכלבים תוך-כדי-מרוצה, בקראם אותם בשמותיהם. ואז, בהשעני בצדי גדר אחת, אשר לספס ולעלות עליה היה למעלה מכוחותי, ראיתי אותו, את בן האדונים, כשהוא עומד בגרבי המשי הקצרים שלו, גלוי ראש וגזו, עם ברק של זדון על פניו השבעים—ושנאתיו.
אבל כל זה היה אחר-כך כבר ויכתב אולי בפרוטרוט במקום אחר. הפעם חפצתי רק לספר את זה שקרני ביום חיי הראשון, יום חורף קצר ותפל עם עננים נמוכים ובלתי משמחים כלל על שמי עירתי.
עוד עם ערוב היום הקודם, בשעת הדמדומים, התעכבה על יד

ביחנו מרכבת האחוזה. שבאה לקחת את אבי הסנדק לשמחת הברית של יום המחרת. הפעמון שבצוארי הסוס, אשר צלצולו נעם עד מאד בדממת בין-הערבים. עשה את הרושם הרע ביותר על זקנתי מצד אבי הרבנית מטחנובקה, שנתארה עתה בביתנו. בשאט נפש כמעט הביטה אל הרפב הנכרי, אשר בהכנסו. מוש-לג. עם שוטו מתחת לבית שחיו, הודיע כי שמיכה לכסוי הרג-לים אין אתו בעגלה, כי כנראה 'שכחו' הגבירה לתת. —שמיכה תמצא גם אצלנו. עד כדי כך לא ירדנו עוד—בקשה למסור לגברת הצעירה אשר היתה, אויה, קרובתה ובת-משפחה-תה—על כרחיה, שלא בטובתה, אבל הן היתה מבני משפחת הטחנובקאים, ולא יועיל לה מאומה. הדבר היה מסובך הרבה יותר ממה שאפשר לשער. היא הגבירה הוזאת, סרבה פעם, לפני שנים, להארש לאיש, אשר עתיד היה לשבת על כסא הרבנות ב'וויקובקה, הוא אבי. השדכן אשר עבר את כל השטח שבין טחנובקה ובין ו'וויקובקה ברגליו, בסובבו לשם זה שתי פעמים את הנהר, שב כעבור ימים מספר עם תשובת מאון מוחלטת, בהביאו רק רובל כסף שכר טרחה בכיסו וקפוטת צמר, חדשה כמעט, אשר היתה ימים רבים לדראון לכל בני המשפחה. את כל זה ספרה לי כעבור שנים אחדות, אשר גלתה לי עוד כמה דברים מן העבר שהיה מענין למדי גם לפני. אותו בין השמשות, בצאת אבי אל האחוזה, ובירכתי הכירה הוד-לקה מנורת פח כהה, מפקפקת בכוח עצמה, נשתררה בבית שתי-קה, אשר לא נפסקה שוב במשך כל הערב. חילונית, עם ברכת מזון של נשים בלבד בסופה, נאכלה ארוחת הערב על מפה מקופלת בשנים בקצה השולחן—הרבנית מטחנובקה, בהסירה מעל ראשה את שביס הציצין המיוחס שלה, אשר רק אחרי חפוש רב מצאה בין רהיטי העוני מקום כבוד

בשבילו. כבתה כבוי נמדך, בנשימת זעף אחת, את המנורה, ולפי חריקת המטה, אשר נודעוזה תחתיה בשכבה, אפשר היה לשער כי לפני עיני רוחה מתנשא בבהירות גמורה מראה בית קרוביה, אשר בתוך האחוזה שמחוץ לעירה: כסאות האולם מרופדי הפלוסין הסדורים נגידיה על המרבד, נברשת הכסף המנצנצת ממעל בכל צבעי זוגיותיה, סירי הנהר-שת המבריקים במטבח ממול התנור הבוהר והדובשניות התמות, אשר הגבירה תגלגל, גלגל ושטוח במערוך, בנענעה מתוך כך בכל מחרוזות הפנינים שעל צוארה. בקיצור, המעטים הם המראות היכולים לעבור לפני עיני רוחה של רבנית זקנה, השוכבת בחדר כלחה בלתי תאהובה, העניה כמעט, וקוראת פסוקי 'קריאת-שמע' שלפני השנה? כעבור שלש שעות, לאחר שהמנורה הודלקה מחדש והתנועה, אשר התעוררה לרגל הולדי, נפסקה, קמה בתוך הבית דממה, אשר כמות לא ידעתי בשום עולם אחר לזכות. הוי, לילה זה הראשון בבית אבות, בעצם עונת החורף הקשה, כשהתנור הוסק ביד זעומה כל כך, ושלחבת המנורה לא היתה בטוחה בכוח עצמה. בין השעה הששית והשביעית, כשאיימה חדרו, רפים וחורים, קוי אור הבוקר, יכולתי לראות כמעט בפרטות את אחורי הכירה, אשר התרוממה עירום ועריה אל מול פני עריסתי, ואשר מעש-נתה השפלה, ערומה אף היא, ללא טיח, הציצה באפס כל תקוה אל החלל, כשהיא קורסת—ואינה נופלת. נפלא ומושך את הלב היה גם הברג אשר הזדקר, עקום ומחלד, בקורה מנגדי, ואשר בערירותו הגדולה בכל מרחב התקרה, כבד-טל, ללא שום צורך (אף-על-פי שהן תקע אותו מי שהוא פעם במקום הזה), היה לי במשך שנים רבות כסמל כל אומלל ומיותר בחיים. אולם הנפלא מכל היה קול חריקת נעלי הלבד, אשר הגיע אלי

unavailable
euphemism

מאחורי מחיצת הקרשים, ושהלך הלך וזעוף בה במדה שגדל והאיר היום.

בקצרה, מה יש כאן ללכת סחור-סחור? זקנתי מצד אבי, הרבנית מטוחנובקה, זו אשר התארחת עתה בביתנו, לא היתה מרוצה מבואי לאויר העולם.

בנות—אמרה—ילדה לה כבר כלתה, הרבנית מכמילובקה, וגם הכלה השניה, מבוריסובקה, וכבר קצה, אמרה, בחייה מפני הבנות הללו. הן לא לשם זה עזבה את עסק השמרים שלה ואת ביתה ובאה לשבת בבית בנה—ובכלל:

—מה יגידו עכשיו 'בחצר'?

ברשה לספר, אבל יכתבו גא הדברים כפשוטם, כמו שקרן: באחת משעות הבוקר, כשאך הוא עד כדי שאפשר יהיה לכתוב, הכניסה את בנו של השכן, כורך הספרים, והקריאה לו את הדברים אשר יכתוב בשמה לבעלה, הרב מטוחנובקה.

במקום השבים המיחם, זה אשר לו הציצין, היתה נתונה עכשיו על ראשה מטפחת צמר, אשר נקשרה מתחת לסנטרה בקשר חקיף, איום כמעט.

כל שנאת הדורות של חתנת בלה לכלתה הצעירה התרכזה במשקפיה, כאשר גחנה אל השולחן להוכיח אם נכתב הכל כיאות על רוע מזלה בנוגע לשדוכי הבנים. וכאשר קם לבסוף הנער, אובר עצות, במגפי גבר שלא לפי מדתו על רגליו, ובקש להשתמט—רדפה אחריו עם גליון הניר בידה, כשהמשקפים צונחים לה באפס אחיזה מעל פניה.

בשעה העשירית, בערך, כשהקור בבית גבר והתגור עוד טרם הוסק, אפשר היה לשמוע שיחה כזאת בין שתי הרבניות, אשר משני עברי המחיצה:

—חמותי—התאנחה הרבנית הצעירה—צריך היה להשקות את התינוקת מי-סוכר.

מי-סוכר?—שאלה הרבנית השניה רתת.

—אמנם כן, מי-סוכר—וגם לכסותה בבגד, פן תצטנן.

—השמעתם, 'מציאה' גדולה, היא תצטנן—חרקה הזקנה בנעלי הלבדי, באספה את מיני המאפה שהוכנו ל'שמחה', כדי להשיב אותם למוכריהם.

בהחלט, היא דמתה לגמרה, בהתרוצצה כן בתוך החדר בסינרה הרחב, סינר הפסים שלה.

בהיותה שרויה כל ימיה במחיצת בני-אורין ומקשיבה מתוך כך לשיחותיהם, ידעה גם כמה מאמרים ממאמרי חכמינו, ביחס לבת וערכה בחיים.

כך, למשל, ידעה שאם הבן נמשל לייך, הרי אין הבת אלא חומץ; אם הבן דומה לחטים, הרי הבת—כמוה כשעורים.

אמנם: צורך לייך וצורך לחומץ, אבל צורך לייך יותר מן החומץ, וכן גם: צורך לחטים וצורך לשעורים, אבל—צורך לחטים יותר מהשעורים.

בקיאותה של הרבנית הזקנה, הזאת היתה גוראה, כאבנים גדולות התגלגלו המימרות מפיה, כל אחת כבדה ואיומה מתברתה—זה רבנית מזויז'יקובקה שכבה מעבר למחיצה בשבים היולדות שלה הטהור, חורת, נדהמה ומבלי אשר תדע לענות דבר.

במוחה העיף, אחרי נדודי הלילה, תעו אמנם קטעי דברים והור' כחות, אשר בזמן אחר היתה יודעת אולי להאחו בהם ולהלחם ולעמוד על נפשה. הן די לה להזכיר את יום הולד בתה הבכירה, כשבעלה הרב, בהקריאו לה את המכתב שכתב לאביו, הסביר לה בפירושו, כי מה שנאמר 'זה' ברך את אברהם בכל, אין זאת אלא שנתן לו בת ר'בכל' שמה.

אכן, לא היה שום ספק, שאילו היה הוא, בעלה, עכשיו פה, היה מוצא בטוב לבו דבר מה מעין זה גם בנוגע לבת הזאת, השניה—התאנחה הרבנית הצעירה, בהרימה את ראשה אל החלון ובראו' חתה, כי היום נוטה כבר לערוב, והוא, הרב, עוד טרם שב מדרכו. יום תחורף הקצר הלך אמנם בינתיים, וקרב לקצו, הצללים, אשר

הגיוחו ועלו מעבריהם, לפפו לאט-לאט את דפנות העריסה, את מחיצת הקרשים ואת מטת האם, אשר על יד המחיצה הזאת. כשהדברים הגיעו לבסוף לידי כך שגם הפירה שמנגד הקדירה, בהתלכדה עם מעשנתה לגוש מתנכר ומבעית, נסיתי במר נפשי להתנודד ולהשתחרר על ידי כך מאסורי, אבל הקשרים, אויה, מהודקים היו ביד עריצים, יד הזקנה, ואז, בהפנותי את ראשי הנה והנה ובראותי כי אך חושך ודממה יסובבוני, עשיתי את הדבר אשר יעשה כל אדם בהיותו גלמוד ועזוב וישועה רחוקה ממנו: נשאתי את קולי ובכיתי.

ופתאום, ראה זה פלא (אחר כך נודע לי, כי כל הישועות דרכן לבוא פתאום וזאורח פלא): מתוך החשכה אשר היתה מסביב, הרק-הרחק מאחורי הבית, נשמע כעין צלצול של פעמון, וב-טרם הספיק עוד מי לגשת אל החלון, צהלה הדלת בהפתחה, ואל הבית נכנס אותו האיש, אשר מבלי להכיר אותו מקודם, ידעתי, כי בא זה, אשר ייקר לי במשך הימים מכל חמדות החיים. כבר מנפנוף פרותו, בהסירו אותה, נשב עלי ריח מיוחד, ריח עדנים, כזה אשר יהיה רק לאבא בלבד, אולם כאשר נגש אל מחיצת הקרשים, טלק את שני חצאי הוילון וקרא בקולו הצלול את ברכת ה'מזל-טוב'—קצרה נשימתי מהתרגשות ותוך-כדי-רגע נשתתקתי.

כלום צריך להוסיף ולספר את זה שהיה אחר כך? אחר כך הודלקו המנורות משני עברי המחיצה, מזה ומזה, וריחה טובה היתה בבית וחמימות.

בצלצול אשר לא שמעתי כמוהו לנועם, קשקשו הכפות על גבי המפה בשעת עריכת השולחן, בו בזמן אשר בתוך האויר התפשט ריחו של תבשיל הערב, זה הטמון בתנור מבעוד יום, ואשר כמוהו ידעו לבשל רק בידו-יקובקה הליטאית בלבד.

אבי, אשר התהלך אילך ואילך בחדר, בשאלו מתוך כך למהלך הענינים במשך היום, הצטער מאד באמור לו אמא כי לאביו

הוקן כתבו כבר בבוקר בלעדיו. הוא עמד על יד מטת האם בפנים מאירות ובידים תחובות מתחת לאבנטו (כמו שעמד, בלי ספק, לפני ארבע שנים, ביום הולד אחותי הבכירה) והרצה לפניו את תוכן המכתב שיש לו לכתוב לאביו, בספרו לה, אגב הרצאה, על המקרה שקרה לו לר' שמעון בראמי, אשר ביום הולד לו בת, פגע בו הבבלי, ר' חייא הגדול, ואמר, כי הנה התחיל הקדוש-ברוך הוא לברך אותו.

—כך, כך—הטעים בקולו הצלול את דבריו, בהביטו אל האודם המתפשט בלחיי האם, בעוד אשר עיניה מתכסות בערפל דק. מה שנוגע לזקנתי, הנה קרה אותה כדבר אשר יקרה את רגב הקרה, בנפול עליו לפתע פתאם קרני השמש.

למראה פניו המאירים של בנה, נתפשטו קמטי הזעף על מצחה, והקשר אשר מתחת לסנטרה זע ונתרכך במדה ניכרת, וכאשר פנה אליה אבי, לבסוף, ואמר, כי הבן הנולד נקרא שם, באחוזה, בשם 'מן המשפחה', בשם הרוד מטוחנובקה, עליו השלום, ר' שמואליק, —הותרה המטפחת על ראשה בבת אחת, ושני שוליה שוב לא נקשרו במשך כל אותו ערב.

בנעימה אחרת לגמרי ניתזו מתחת ידיה המים בשעת שפשוף קדרות החרס, אשר הוצגו הפעם על המדף בשורה וסדר, עם פיות הפוכים למטה, כאלו היו של נחושת קלל.

מהלך מחשבותיה היה בקירוב כך:

אם שם נקרא הנולד בשם הרוד, ר' שמואליק, הרי מן הראוי שכאן תקרא הנולדת בשם הדודה הודיל, ואם מה יצא הדבר—יבוא עוד הם להתחנן לפנינו, ואז נסרב אנחנו—צנחה בחמת נקם למשכבה, אחרי אשר החליפה את מטפחת הצמר בשביס לילה, ולחישת ה'קריאת-שמע', אשר נפסקה לרגע אחד שלם, שבה לפכות עכשיו חרישית ושלוה כמי המעיין אחרי הסער.

זמן רב התהלך עוד אבי אילך ואילך מעבר למחיצה. בזמרו בינו לבין עצמו נגון ארעי, לא חשוב, כזה אשר יבוא להרגיע או

היום הראשון

לישן את מישוהו, ושהוא רגיל ושגור בפי כל אב. הנגון שלו, בלתי הרגיל, זה אשר במשך הזמן, בלילות על משכבי, מסך כמסוך היין את התוגה בקרבי, בא אחר כך, כעבור שעות, בשבתו לאור המנורה על יד השולחן על ספריו, הוגה כבר לא בגורל של בנים או בנות עלי אדמות, אלא בזה של האדם בכלל.

קובל, ונוקב ומסתלסל ברוך—כמו ביד פלאים הרים לפני רגע את המסך מעל עתידי, והצאתי:

אפור כולו וקודר, ללא מעבר ומוצא, כאותן חומות האבן שבי-ניהן התרוצצתי כעבור שנים, נרדפת מיד עריצים, בין שיני כלבים—ונודעוועתי.

לקול צעקתי בא אבי מעבר למחיצה ונענע אותי, בשוכו תוך כדי רגע אל הנגון של קודם לכן, הרגיל, זה שהוא שגור בפי כל אב.

'אין דבר', 'אין דבר'—שדל אותי, שדל אותי ושר, עד אשר נרגעתי, אמנם, ועיפה—נרדמתי. וכך הנה נגמר יום חיי הראשון.